

Eörsi István-darab ősbemutatója

Jolán és a férfiak

Színházi levél Gyuláról

Előre nem látott bonyodalom megoldásával sikeres, jó előadás született Gyulán vasárnap este a Várszínházban Eörsi István Jolán és a férfiak című műfaji jelölésű, „Kronika két részben” c. drámája hazai ősbemutatóján.

A darab 1977-ben íródott – az irásztalálók számára, hiszen az 1974-ben évekig letiltott szerző aligha számíthatott bemutatására vállalkozó színházra. Hangjáték formájában elhangzott a nyugat-berlini RIAS Rádióban Georg Tábori rendezésében. Majd „vált” jobb sorsára... Ez a pillanat az ide nyári gyulai műsortervében érkezett el, miután a már a dráma kötetben is megjelent tavaly (Kilenc dráma). Sik Ferenc művészeti vezető ötvenhatról szóló művet kért Eörsi Istvántól, aki a „Jolán” ajánlotta. Elfogadták, összeállt a stáb, és elkezdtek próbálni a rendezőként frissen diplomázott Balikó Tamás irányításával. A többi magam is jó részben a rádióból tudom.

Alig három héttel a premier előtt a címszereplő, Vári Éva megsejtült a lábán. Anyagi, hogy nem vállalhatta a szereplést. Balikó pedig Vári nélkül nem vállalta. S hogyan, hogyan se, hamarost a többi színész se... Am Thalia alighanem odaszólt Fortuna istenasszonynak, akit éppen benn talált, s akit a titkárnő se tudott letagadni, minthogy alighanem éppen belépett föltenni egy követ az égi teakonyhába. Summa summarum három napon belül összejött az új szereposztás. Megtalálták a rendezőt is Ács János személyében; a címszereplő Margitai Ági pedig Münchenből csupán annyit mondott a telefonba: indulok. Reggelre megérkezett.

A produkció elkészült, a színészek szerették, érezhetően a közönség is. Méltán.

Eörsi István kiváló író. Különböző és számos próza műfajban is egyaránt otthonos. Drámáiról színpadon azonban még nemigen találkoztunk vele. A kihallgatás visszhangos kaposvári sikerét követően ez a második drá-

mai műve itthon. Cselekménye, pontosabban a mű drámai magja az 1956 előtti politikai korszakban indul ama társadalmi fordulatok és jelenségek kapcsán, amelyek voltaképp jelenünket is sok tekintetben beárnyékolják. De maga a dráma a hatvanas évek derekán, tehát egy konszolidációs időszak felmenő ágában ját-

szódik, és arról szól, hogyan csúszik, züllik felkilyű a mélyek mélyére Jolán, ez a kedves, rokonszenves, szellemes, okos és főképp nagyon csinos nő, az '56 utáni megtorlást követő években.

Érdekes, bár nem korszakosan új módszerrel vetíti elénk Eörsi ezt a folyamatot a címszereplő visszaemlékezéseiben. A keret az önvallomásokhoz, stilszerűen, egy ágy. Egy pricczerű lakóhelyen Ernő, egy kíváncsi természetű léhűtő, Jolán egyetlen állandó színészi alakját is: Vallai Péter, Máté Gábor, Szacsay László szereplőformálásában.

epizódra, eseményre vagy meghatározó értékű döntésre, kalandjaira – visszaidézve az utóbbi éveket. S amikor ezek közül életre kél egy-egy apró részlet, abban megjelenítődik maga a korszak is, reflektorfénybe kerülnek az életében fölbukkanó férfiak, szerelmi kapcsolatok s köztükben maga a korszak, az emberek nézetei, politikai hovatartozásai. S életre kelnek ezáltal azok a társadalmi körülmények is, amelyek emberek életét, köztük a tévutakra lépő hősnő sorsát is zsákutcába sodorták. Felszínen érezzük a kádári konszolidáció jelenlétét – a sokszor önmagunk előtt is csak titokban, szégyenkezve, és kimondatlanul megfogalmazott, ám súlyos terhével örökre jelen levő miérteket pedig a mélyben.

Jolán első férje ugyanis, aki elkötelezett kommunista pártmunkásként üzent hadat a sztálinizmus bármilyen „enyhe” restaurációjának is, hű marad a népfelkelés barikádjához. („Nagy rusztikus kő legyen a névtelen, csöcselék emléke!”) Halálra ítélik, kivégzik. Jolán pedig – jelképesen és morálisan is – fokozatosan teljesen elzüllik a konszolidációban lefelé vezető úton. Harmadik férjét, egy semmit se érő casco-ügynököt fogyasztva jut el morális mélypontjára, amikor a halottak, a meggyilkoltak emléke már teljesen elhalványul. „A múlt elmúlt, kimúlt – el kellett temetnem!”

Ács János rendezése lényegesen érző, empátiás erejű. A rövid próbaidő a filmszerűen pergő jelenetek, váltások eresztékeivel érezhető még olykor, technikai megoldásai (ahol életre kelti a mesélt részeket) egészében kitűnnek. Főképp Margitai Áginak (Jolán) köszönhetően; s láttunk néhány bravúrban kiváló színészi alakítást is: Vallai Péter, Máté Gábor, Szacsay László szereplőformálásában.

Wallinger Endre

Nukleáris medicina

Izotópdiagnosztikai kongresszus Pécsen

Az orvosi diagnosztikában már nem számít újkeletű módszernek a radioaktív izotópok használata. Az izotópok diagnosztikus célokra való alkalmazásától ugyanakkor a betegek gyakran tartanak, úgy vélik, káros sugárzás éri a szervezetet. A szakemberek véleménye és a világ szakirodalmából merített tapasztalatok szerint ettől nem kell tartani, de természetesen vissza sem szabad élni az izotópok használatával, csakis szakorvosi javaslat alapján alkalmazható.

Az izotópdiagnosztika eddigi tapasztalatairól, valamint a további mennyiségi és színvonalbeli fejlesztési elképzelésekről esik a legtöbb szó a Magyar Orvostudományi Nukleáris Társaság VI. országos kongresszusán, mely tegnap kezdődött a Pécsi Orvostudományi Egyetem központi elméleti épületében, és amely szombaton zárul. A kongresszus résztvevőit a társaság elnöke, dr. Földes János, a POTE rektorhelyettese, dr. Harsányi László, és a kongresszus főszervezője, a POTE Központi Radioizotóp Laboratóriumának vezetője, dr. Nemessányi Zoltán köszöntötte. Dr. Földes János elmondta, a társaság körülbelül 300 tagot számlál, de ez a létszám az igényekhez képest kissé kevés. Ugyancsak több izotóplaboratóriumra lenne szükség az országban, vagy nagyobb, az európai színvonal eléréséhez szükséges műszerekkel felszerelt központ létrehozására. Magyarországon a legeredményesebben a szegedi egyetem központi laboratóriuma működik dr. Csernyai László egyetemi tanár vezetésével. Jó színvonalú a pécsi központi radioizotóp-laboratórium munkája, és sokfajta értékes vizsgálatot végeznek Budapesten is, ahol központi egyetemi laboratórium híján több intézményben folytatnak izotópos vizsgálatokat. Kiemelte a Magyar Gamma Művek műszergyártási törekvéseit, az MTA Izotópkutató Intézetének és az Országos Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutató Intézet tevékenységét. A magyar szakemberek munkáját nemzetközi szinten is elismerik, de a színvonal emelésének gátat szab bizonyos műszerek hiánya.

Az izotópok használata fontos előrelépés a diagnosztikában – fogalmazta meg a szakterület jelentőségét dr. Nemessányi Zoltán: – A különböző szcintigráfokkal ugyanis minden szerv vizsgálható, s szemben más képalkotó módszerekkel, nem a szervek alakjáról, hanem mű-

kódésükről közölnek információt. A csontszcintigráf az egyike a legperspektívusabb izotópdiagnosztikai módszereknek. Használatával a csontrendszer daganatos áttételeit a röntgennél hat hónappal korábban ki lehet mutatni. A tüdőszcintigráfia a tüdőembólia felismerésének könnyen kivitelezhető, biztos módszere, s a tüneteket elkülöníti a szívinfarktusos jelektől. A módszer csoport használható szívbetegségekben is, elsősorban a koronária-keringés működési zavarait, az infarktus előtti állapotot jelzi, de jó segítséget nyújt az endokrin és idegrendszeri megbetegedésekben is. Nagy szükségünk lenne egy izotópos tomográfára, mely külföldön már elterjedt, és például az agykeringés minimális változásait is láthatóvá tudja tenni; a kezelés a legkorábbi állapotban elkezdhető. Az izotópos vizsgálatok

egyébként igen munkai igényesek, s amint Földes professzor is kiemelte, több laboratórium kellene, hogy indokolt esetekben megelőző szűrővizsgálatokat is végezhesünk. Talán az egészségügyben tapasztalható szemléletváltás áldásaként erre is sor kerülhet.

A kongresszus ideje alatt az aulában műszerkiállítás és a mai napon az egészséges táplálkozásra felhívó bemutató tekinthető meg. A kiállításon a Pannonia Sörgyár, a Hosszúhegyi Mezőgazdasági Kombinát, a Baranya Megyei Tejipari Vállalat, a Tejipari Kutató Intézet diabetikus és rostos termékeit, a Baranyai Allaforgalmi és Húsipari Vállalat, a Baromfifeldolgozó és Forgalmazó Közös Vállalat hűskészítményei és a Megyei Sütőipari Vállalat péksüteményei láthatók.

B. A.

A figyelmetlenség és tapasztalatlanság ára
A bányászat biztonsági helyzete
kis mértékben romlott

Csökken a halálos balesetek száma, de nőtt a súlyossági és gyakorisági mutató

Az elmúlt évben váratlan gázkitérés, szénpor- és sűjtőlegrobbanás nem volt a Mecsében, de az előfordult omlások és tüzek éppen elég nagy károkat okoztak a bányáknak. A bányászatnak biztonsági helyzete a korábbi évekhez viszonyítva kis mértékben romlott. E tömör összefoglalás számos pozitív, illetve negatív adatot takar.

A halálos balesetek száma valamelyest csökkent. Kedvezőtlen viszont, hogy ennek ellenére mind a súlyossági, mind pedig a gyakorisági mutató nőtt.

A vizsgált esetek többségében szabálytalan munkavégzés, vagy figyelmetlenség vezetett a balesethez, tragédiához, az előidéző okok között pedig csaknem mindig az elsők között szerepel az emberi tényező – mondja Kruller János, a Bányaműszaki Felügyelőség vezetője. – A bányavállalatoknál jelentős változás állt be a személyi állomány tekintetében. Az idősebb, tapasztalt szakemberek

nyugdíj, illetve a kedvezményes lehetőségek következtében kivonták magukat a termelésből, helyükre fiatal, tapasztalatlan munkaerő került. Számtalanszor bebizonyosodott már, hogy a föld alatti munkavállalás hiába előzi meg az oktatás és a szigorú vizsga, kritikus helyzetben a tapasztalatlan fiatalok nem tudják, mi a teendő. Nem is beszélve azokról, akik nélkülöznek még a három legalapvetőbb kívánalom – a kellő fizikum, idegállapot és bizonyos értelmi szint – va'amegyikét.

A termelői létszám tekintetében több év óta gondokkal küszködő vállalatokat egyre inkább kísértik az említett problémák. Abba azonban mégsem szabad beletörődni, hogy ezek a továbbiakban is a bányabiztonság rovására menjenek. Hogy a megelőzés és az elhárítás érdekében milyen feladatok hárulnak a vállalatokra és a Bányaműszaki Felügyelőségre, arról így szól Kruller János: – Az alapoktatás és a biztonságtechnikai oktatás továbbra is a vállalatok feladata marad, részünkről pedig a továbbiakban feltétlenül szigorítani kell a szakmai tudás valamint a rátermettség vizsgálatát. Az előfordult baleseteket a vállalatok képviselőivel rendszeres időközönként értékeljük, megköveteljük, hogy hasonló esetek elkerülése végett tanulságképpen ismertessék a vállalatok érintett üzemében. A helyzetet sajnos tovább nehezítik a bányavállalatok közismert gazdasági problémái. Márpedig a hatékonyabb védekezés, megelőzési eljárások minden esetben több pénzbe kerülnek. Azt természetesen nem engedhetjük meg, hogy a gazdasági gondok miatt romoljanak. Néhány veszélyforrás elhárításában egyébként pozitív eredményeink is voltak az elmúlt évben. Erre alapozva mondom, hogy szerintem, ha a vállalatok látják saját perspektívájukat, eredményesebb lehetne a végzett munkavédelmi tevékenység.

K. E.

Csak ülök és ámulok...

Ülök a MUOSZ büfésében, virslit eszem mustárral, és közben Kövi Pál Erdélyi lakoma című könyvének fűszervegét olvasgatom. Néhány éve vettem, azóta kedvenc olvasmányaim egyike, most pedig az ad a szemlélődésnek különös aktualitást, hogy alig egy óra múlva fontos bejelentés következik: Kövi úr, Amerikába szakadt hazánkfia a New York-i The Four Seasons (Négy évszak) nevű étterem társtulajdonosa tesz alapítványt a gasztronómiai hagyományok ápolására, támogatására érdekében.

Ülök a büfésében, és közben azon medítálok, hogy mostanában divat lett alapítványokat tenni, sikk lett hazalátogatni az óhazába, és itt mindenféle szép dolgokat felajánlani, irodalmi díjat kiadni, fényes esteket, netán délutáni eszem-iszo-

(AI) alapítvány?

Ettől még Krúdy étvágya is elmegy

mokat rendezni, dollárokkal kitömött bukszával csillogni-villogni.

Persze csak a fővárosban, hiszen hol is lehetne másutt méltó módon beszélni például a honi gasztronómia világszerte ismert hagyományairól, vagy a kulináris életmennyek íróinak tapasztalatairól. S vajon ki venné komolyan az errefelé Baranyában, Somogyban, Tolnában vagy Zalában jól ismert Treszka vagy Rózi néniket, a különböző korú és tapasztalatú főzasszonyokat, a lakodalmas, esküvők, keresztelők névtelen szakácsait, ha az újságírók elé állnának,

itt a Rózsa Ferenc teremében és megkérdéznék: uraim, mire jó ez az egész?

Kövi úr kitűnő könyve először a Kritériónál jelent meg, odaát Romániában. Aztán idehaza is, a Corvina jóvoltából. Am mindez mégis csak egy az utóbbi években nyomtatásban napvilágot látott nagyszámú magyar nyelvű és hasonló témájú kiadványok közül. Hiszen, ha csak kicsit megerőltetem járadt agyam, eszembe jut Végh Antal Száz szatmári paraszttétel címmel megjelent kötete, vagy a régi somogyi ételeket, a vasi, za-

lai paraszttételeket bemutató kiadványok sora.

De eszembe jut más is. Igaz, csak fél évtizede, de azóta kitartóan figyelem, hányan vannak e kis hazában, akik szívügyüknek tekintik vagy tekintették a múlt értékeinek megőrzését, s a mai vendéglátós világ, szokások bemutatását. Ilyen volt például a Baranya Megyei Vendéglátó Vállalat tragikus hirtelenséggel elhunyt szakembere, Matarics Ferenc, aki haláláig gyűjtötte a régi recepteket, ételleírásokat. S talán lapunkat sem érheti kritika, hiszen a Vasápmi szakácsstanács

elég sokáig jelentkezett hétről hétre, míg végül a legjobb írásokból szerény kis kiadvány is formálódott.

Félreértés nem essék, ma-napság minden segítségre szükség van. Kövi úr onnan a messzi tengerentúlról, úgy tűnik, nem tudja, mindazt, amin mi itt már hosszú idő óta fáradozunk. S lehet, hogy ezért engem, mint kispenzü magyar újságírókat nem hatott meg Kövi úr szépen terített asztala és az alapítvány 20 dolláros jutalmára sem pályázom. Igaz, szeretek jól és jól enni, sőt külföldi útjaim során, ahol megfordulok és ahol tehetem, mindig végigkóstolom az adott ország konyhaművészetének remekét, és tapasztalataimat, véleményemet sohasem rejtem véka alá. Mégis úgy vélem, nekünk most nem efféle Krúdy emlékeztetőre van leginkább szükségünk...

Ferenci Demeter